

תצא

אשתו וכיון שבא עלי' לשם אישות הויה לה אשת איש שחבירו עכו"ם חייב עלי' כנוצר פרק ט' מהלכות מלכים ומלחמו- תיהן".

אבל לכאורה אין זה טעם להביא ענין זה בריש הל' אישות, שבהן מדובר רק אודות דין אישות ד'שראל, והי' לו לה- ביאו בהל' מלכים, ששם מבאר דיני בני נח.

וכמו בדיני גירושין, דבריש הל' גירו- שין כ' הרמב"ם רק דין גירושין ד'שראל (מבלי להקדים אופן הגירושין לפני מ"ת) — „אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה וכתב זה הוא הנקרא גט . . . זה" שנאמר בתורה ושלחה מביתו אין עניינו שלא יגמרו גירושין עד שתצא מביתו אלא כשמגיע גט לידה גמרו גירושין ואע"פ שעדיין היא בביתו: ורק בהל' מלכים מבאר דין גירושין דב"נ — „מאי- מתי תהי' אשת חבירו כגרשה שלנו משה יוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או

א. כתב הרמב"ם בריש הל' אישות: „קודם מתן תורה הי' אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובוועלה בינו לבין עצמו ותהי' לו לאשה. כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהי' לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה".

וממשיך בהלכות שלאח"כ: ש"ליקוחין אלו מצות עשה כו' הן הנקראין קידושין או אירוסין בכ"מ כו' וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש כו' ואם רצה לגרש צריכה גט".

ולכאורה צ"ע, למה הקדים הרמב"ם כאן תיאור גדר האישות שקודם מ"ת, ולא התחיל בדין אישות שלאחר מ"ת: „אם ירצה האיש לישא אשה צריך לקנות אותה תחלה כו' ואח"כ תהי' לו לאשה כו'?"

והנה בפשטות, הנפקותא להלכה ב- זה"ז היא לגבי בן נח, וכמ"ש במגיד משנה כאן „זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות דלעכו"ם בייחוד בעלמא הויה

אינו קונה אלא בביאה (וראה לקמן סעיף ה), ואולי בייחוד דקאמר ר"ל בלא עדים".

(5) ה"ז. — אלא ששם החידוש להיפך, שאינו חייב ע"י אירוסין או כניסה לתופה אלא רק „אחר שנבעלה לבעלה", ואילו כאן החידוש דבייחוד בעלמא (גם בלי אירוסין או חופה) הויה אשתו".

(6) ובפרט שענין זה דבייחוד בעלמא הויה אשתו אינו מפורש בהל' מלכים שם, כנ"ל בהערה הקודמת.

(7) שם ה"ה.

(8) פרשתנו כד, ב.

(9) שם ה"ח.

(1) פרשתנו כב, יג. ובסה"צ (מ"ע ריג) מביא הכתוב (שם כד, א) „כי יקח גוי ובעלה". וראה רמב"ם הוצאת פרענקל בשינויי נוסחאות. ואכ"מ.

(2) ה"ב וג'.

(3) וכמו שהקשה הכס"מ בדברי הרמב"ם לקמן ה"ד גבי איסור „קדשה", שמקדים „קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק כו' משנתנה התורה נאסרה הקדשה". — וראה לקמן סוף סעיף ו.

(4) ראה ח"י הרש"ש לרמב"ם כאן, דעכו"ם

בהל' מלכים י, ש, "אין ב"נ חייב על אשת חבירו עד כו' אחר שנבעלה לבעלה, אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה".

ועפ"ז יש לומר, שמטעם זה הקדים הרמב"ם דין אישות דקודם מ"ת, כדי להדגיש יותר החידוש שבגדר קידושין דלאחר מ"ת, וכדחזינו, שקודם מ"ת ה' דרך היחידה ליצור גדר אישות היתה רק ע"י שחיים יחד כבעל ואשה — "מכניסה לתוך ביתו ובוועלה כו".

אבל ביאור זה אינו מספיק, כי אין בענין זה לכאורה שום נפק"מ להלכה גבי אישות דישאל.

זאת ועוד: מאי שנא קידושין מ' גירושין, דשם לא הקדים הרמב"ם גדר הגירושין דלפני מ"ת, אף שהחילוקים הנ"ל בין ישראל וב"נ בדין קידושין וגירושין תלויים זב"ז. דכיון שענין האישות גבי ב"נ נוצר ע"י ההכנסה לביתו כו' (היינו חיי אישות בפועל), הרי כך גם שילוחה (או היציאה) מביתו היא העושה את הגירושין, משא"כ בישראל שהאישות נבראה ע"י קנין ו"ליקוחין", ולכן ביטול קנין זה הוא ע"י כתב דוקא. וא"כ כשם שהקדים הרמב"ם דין אישות דקודם מ"ת כדי להדגיש החידוש בליקוחין דמ"ת, כן הו"ל להקדים דין גירושין דקודם מ"ת,

משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה שאין להם גירושין בכתב".

וצ"ל, שהקדמה זו בענין האישות ד' קודם מ"ת נוגע לדין אישות דישאל (שלאחר מ"ת).

ב. לכאורה ה' אפשר לבאר זה ע"פ משנ"ת במ"א, שקודם מ"ת לא ה' שייך כל ענין "ליקוחין" אלו דלאחר מ"ת. כי ענין "אשת איש" (בפשטות) אינו שהאשה קנוי' לבעל כחפץ הנקנה לאדם, אלא שאשה זו ואיש זה הם כמו מציאות אחת שנעשית ע"י זוג, ע"ד לשון הכתוב "ודבק באשתו". ולכן, לולא ציווי התורה שהאדם "יקנה אותה תחלה . . ואח"כ תהי' לו לאשה", אין מקום לומר שיש "ליקוחין" שבכחם לפעול שיחול על ה' אשה שם "אשת איש" כאשר עדיין אינה "אשתו" במובן הפשוט, כי "לא נבעלה (ואפילו) לא נכנסה לבית בעלה", ורק ציווי התורה עושה מציאות של "ליקוחין" העושה את האשה לאשת איש.

ויש לומר שנפק"מ גם בזמן הזה בב"נ, שב"נ הקונה אשה בא' מדרכי הקנינים לשם אירוסין כו' — לא נפעל כלום ע"י מעשה זה ועדיין היא פנוי' כמו לפני מעשה הקנין ממש¹⁰. וכדברי הרמב"ם

(10) לקו"ש ח"ל ע' 243 ואילך. — וראה שם (ובהערה 34 שם) ביאור ל' אירוסין שבפרש"י (ויחי מח. ט. וירא יט, יד), וכן מ"ש "הבה את אשתי" (ויצא כט, כא. ובחדא"ג מהרש"א לסנהדרין (ט, ב) שכבר היתה מקודשת והיא אשתו). ועוד.

(11) בראשית ב, כד.

(12) בצפ"נ עה"ת שמות (ב, א) דעמרס "הר" סיף דין של נישואין" קודם מ"ת. אבל י"ל דשם הדיק "נישואין", והיינו כניסה לחופה, וכל' הגמ' שמציין שם (ב"ב כב, א) "הושיבה באפריון כו". אבל במהר"ץ חיות לסוטה (יב, א) מפרש דעמרס

הוסיף "מצות קידושין". וראה לקו"ש שם הערה 42. לקו"ש ח"ה ע' 290 הערה 57.

(13) שם ה"ו.

(14) ומ"ש ש, "אין חייבין עלי", דמשמע שלכת' חילה אסור — י"ל שאין זה מפני שכבר חל עלי' שם אשת איש, אלא לפי דכיון שנכנסה לחופה כו' היו כמו התחייבות להנשא, והיו ע"ד הונאה או גזל כו' (וראה סנהדרין נז, א ובפרש"י שם ד"ה על הגזל. רדב"ז להל' מלכים שם ה"ח). ואכ"מ.

המצוה היא „לישא אשה בכתובה וקידו-
שין“, הרי שהמצוה היא הנישואין¹⁵, וא”כ
תמוה ביותר שלא ביאר ענין הנישואין
תיכף בריש הל’ אישות.

וביותר אינו מובן, שהרי ב’ הפרקים
הראשונים דהל’ אישות ביאר הרמב”ם
עשרים שמות השייכים להלכות אלו,
ובסוף פרק ב’ מונה כל העשרים שמות,
החל משם „קידושין“ (ומסיים „שים כל
השמות האלו לעומתך תמיד כו’ כדי שלא
נהי’ צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום
שנזכיר אותה“) – ואילו שם „נישואין“ לא
הזכיר כלל שם.

ד. ונ”ל, שס”ל להרמב”ם, שעיקר חי-
דוש התורה בענין אישות דישאל הוא
רק בגדר קידושין, וכנ”ל שכל גדר ליקור-
חין אלו נתחדש ע”י ציווי התורה, אבל
בענין הנישואין, לא נשתנה מהות וגדר
האישות מכפי שהי’ קודם מ”ת. דענין
הנישואין עצמם הוא המציאות דחיי אי-
שות, בלשון הרמב”ם „מכניסה לתוך
ביתו כו’ ותהי’ לו לאשה“, וכוה אין שינוי
(עיקרי) בין קודם מ”ת ללאחר מ”ת.

וזהו שדייק הרמב”ם בלשונו „כיון
שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה
האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה כו’
ואח”כ תהי’ לו לאשה“, והולך ומפרט
ענין „ליקוחין“ אלו ולא הענין ד„לישא
אותה“ (נישואין), כי חידוש התורה אינו
בענין „לישא אשה“ („תהי’ לו לאשה“)
גופא, שענין זה נשאר כמו שהי’ קודם
מ”ת, אלא רק בליקוחין הקודמין לניש-
ואין, „יקנה אותה תחלה (ואח”כ תהי’ לו
לאשה)“.

וזה גופא הטעם שהקדים הרמב”ם

כדי להדגיש החידוש בדין גירושין ש-
אחרי מ”ת (שמתגרשת ע”י „כתב“, גם
כשהיא עדיין בכית בעלה).

ג. ויובן זה בהקדים עוד דיוק ב-
רמב”ם כאן:

בגדר אישות דישאל יש שני שלבים
– אירוסין שהם הקנין וליקוחין (ע”י כסף
שטר או ביאה) ונישואין (ע”י כניסה
לחופה). ואע”פ שגם ע”י אירוסין לחוד
כבר חל על האשה שם „אשת איש“, מ”מ,
כו”כ חיובים (גם של תורה) חלים רק ע”י
נישואין¹⁶, שאז הרי הם איש ואשה לכל ה-
דברים.

ועפ”י צע”ק, שבריש הל’ אישות מבאר
הרמב”ם רק ענין הקידושין (אירוסין)
ואילו דין נישואין לא הזכיר עד פרק י’,
שרק שם „מבאר וכאשר „יביא אותה
לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו
(ו) לחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא
הנקרא נישואין בכל מקום . . והרי היא
אשתו לכל דבר“. ולכאורה הו”ל לבאר
שם „נישואין“ תיכף בריש הל’ אישות,
ביחד עם ביאור שם קידושין ואירוסין.

ואדרבה: קידושין „היא (רק) תחילת
מצות הנישואין . . אירוסין בלא נישואין
ודאי לא השלים המצוה עדיין“¹⁷ (וכדיק
לשון הרמב”ם בכותרת להל’ אישות, ש-

(15) כמו החילוק בין נערה המאורסה שהיא
בסקילה ונשואה בחנק (פרשתנו כב, כ”כ. ספרי
שם. סנהדרין נב, ס”ב. ובכ”מ): החילוק באופן
הפרת נדר דארוסה ודנושה (מטות ל, ז ואילך
ובפרש”י שם. נדרים רפ”י). ועוד.

(16) ה”א.

(17) תשובת ר”א בן הרמב”ם, הובאה בכס”מ
כאן פ”א סה”כ (ומתרג’ עפ”י ל’ הגמ’ (מ”ק יח, ב)
„לארס זלא קעביד מצוה . . לישא . . דקא עביד
מצוה“).

(18) כמו שמדייק בתשובת ר”א בן הרמב”ם
שם.

שיחול על האשה שם „נשואה“ ה"ז שווה לדרך הנישואין שקודם מ"ת.

ואע"פ שיש נפק"מ בין נישואין דקודם מ"ת ונישואין לאחר מ"ת, דקודם מ"ת (וכן בב"נ אחרי מ"ת) צ"ל חיי אישות ממש („בועלה כו"), ואילו בישראל מספיק ייחוד בלבד להשוותה נשואה, וכמ"ש הרמב"ם²¹ ז"ל, משתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה – הרי נוסף לזה שגם ענין הייחוד (לשם אישות) גופא הוא כמו מעשה אישות²² [ונפרט שהרמב"ם מדייק שלא מספיק ייחוד בלבד אלא צ"ל באופן ד, ופרישנה לו, וכמבואר בפוסקים²³ דהיינו שצ"ל באופן של קביעות, ולא שמביאה לתוך ביתו באופן דלפי שעה כו.], הרי כ' הרמב"ם²⁴ שיחוד זה צ"ל „ראוי לבעילה, אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין". וע"פ הנ"ל מובן הטעם בפשטות, כי זהו כל גדר ענין הנישואין, ההכנסה לתוך ביתו והחיים יחדיו כאיש ואשה, ולכן צ"ל ייחוד הראוי לחיי אישות.

ו. ע"פ הנ"ל יש לבאר בדרך הדרוש הקשר והשייכות שבין תחילת ספר נשים לסוף ספר זמנים שלפניו.

ובהקדם, שע"פ הידוע גודל הדיוק בסדר הענינים שבספר הרמב"ם, מסתבר לומר, שיש קשר עניני בין י"ד ספרי הרמב"ם, שתחילת כל ספר היא בהמשך לסיום הספר הקודמו²⁵.

(21) שם ה"ב.

(22) כפסק הרמב"ם (הל' גירושין פ"י ה"ח).

וראה גם הל' אישות פ"ג ה"ה ובמגיד משנה שם.

„הן עדי ייחוד הן עדי ביאה“.

(23) ב"ש וח"מ לשו"ע אה"ע שם.

(24) ראה גמ' ריש סוטה: מכדי תנא מניור

ע"ד סדר ענין האישות „קודם מ"ת", שאין זו (רק) הקדמה להבין החידוש בקידושין של ישראל, אלא כדי לבאר שם נישואין (גם עתה לאחר מ"ת), שזהו עיקר ענין האישות. ונמצא, שלא זו בלבד ש-הרמב"ם לא השמיט כאן ביאור שם נישואין, אלא אדרבה, זוהי התחלת הל' אישות [אלא שמבאר כיצד ה' „קודם מ"ת", כיון שזה לא נשתנה אחרי מ"ת] – ורק אח"כ מבאר עשרים שמות פירושים ה' שייכים לענין הנישואין (החל מהשם „קידושין“).

ועפ"ז מובן החילוק בין אישות לגירושין, דכאן הקדים הרמב"ם דין אישות קודם מ"ת משא"כ גבי גירושין, כי בנוגע לאישות, הרי גדר האישות דקודם מ"ת נשאר גם לאחר מ"ת בענין הנישואין (וה' חידוש דמ"ת הוא בהליקוחין שבאים קודם הנישואין): ואילו בגירושין, הרי היציאה (ושילוח) מבית הבעל כפי שהוא אצל ב"נ, לא מהני כלל בישראל.

ה. ויש לומר, שדבר זה (שגדר ה' נישואין לא נשתנה אחר מ"ת) נוגע להלכה – כי זהו יסוד שיטת הרמב"ם בגדר חופה (שהיא העושה נישואין), שמצינו כמה שיטות²⁶ מהי כניסה לחופה, והרמב"ם²⁷ פסק שכניסה לחופה היינו „ייחוד“, „שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו“ – והרי זה קרוב מאד לתיאור האישות דקודם מ"ת, ש"מכניסה לתוך ביתו ובעלה כו". והיינו לפי שם"ל להרמב"ם שענין הנישואין שלאחרי מ"ת הוא ענין הנישואין שקודם מ"ת, דהיינו המעשה דחיי אישות, ולכן כדי

(19) שו"ע אה"ע ר"ס נה וברמ"א שם. וראה

אנציקלופדיית תלמודית ערך חפה בתחלתו. ושו"נ.

(20) הל' אישות פ"ה הא.

ובעניננו – ספר זמנים וספר נשים – הקשר ביניהם גלוי ומפורש: ההלכה ה' אחרונה דספר זמנים היא „ה' לפניו נר ביתו ונר חנוכה כו' נר ביתו קודם משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו, גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר²⁵ דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום. והרי זהו תוכן כל ספר נשים, ענין „שלום שבין איש לאשתו“.

ויש להוסיף עוד, שבהתחלת ספר נשים מודגש לא רק הענין ד„שלום בין איש לאשתו“, אלא גם הפרט שענין ה' שלום נפעל ע"י (מתן) תורה, כהסיום ממש דספר זמנים „שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם“.

שהרי, בהלכות הראשונות דספר נשים מדגיש הרמב"ם (כנ"ל) החידוש שנתחדש ע"י מתן תורה²⁶ בענין האישות, „קודם מ"ת ה' אדם פוגע אשה בשוק כו' כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה כו' ואח"כ תהי' לו לאשה“. ומובן בפשטות, שסדר זה שצריך קנין קודם שתהי' לו לאשה, מורה על חוזה הקשר והקביעות שביניהם. דקודם מ"ת הרי תיכף ומיד כשרצה הוא והיא „מכניסה לתוך ביתה כו“, ומובן שאין כאן קשר חזק, וכמו שהכניסה כך יכול לשלח מביתו תיכף ומיד כשירצה²⁷, ע"ד „בן לילה ה' ובן

לילה אבד“²⁸; משא"כ לאחר מ"ת, כיון שאינו מכניסה לביתו תיכף ומיד שפוגע בה, אלא רק לאחר ההקדמה ש„יקנה אותה תחלה כו“, מובן, שיש לזה קיום ותוקף גדול יותר. ועד שאינו יכול לשלח תיכף ומיד כשירצה, אלא „אם רצה לגרש צריכה גט“²⁹.

[ועפ"ז מובן גם הטעם שאח"כ³⁰ ממ' שיך הרמב"ם בעוד דין שנתחדש במתן תורה – „קודם מ"ת ה' אדם פוגע אשה בשוק כו' וזו היא הנקראת קדשה, משנתנה תורה נאסרה הקדשה כו“, שגם תוכן דין זה הוא להוסיף שלום, כמו שביאר הרמב"ם במו"נ³¹ בטעם איסור קדשה, שה„תועלות . . מניעת הקטטות . . אלו היתה הקדשה מותרת . . לא היו נמלטים מהמחלוקת וברוב הפעמים היו הורגים זה את זה או היו הורגים אותה כו“].

ז. ויש לומר, שגם משנת"ל בכוונת הרמב"ם בריש הל' אישות, שחידוש ה' תורה הוא בעיקר בענין הקידושין, ואילו ענין הנישואין הוא כמו ענין האישות דקודם מ"ת, יש לו קשר לדברי הרמב"ם בסוף ספר זמנים.

ויובן זה בהקדים דיוק לשון הרמב"ם „התורה ניתנה לעשות שלום בעולם“, ו- הרי התורה ניתנה לישראל דוקא, „מור- שה קהלת יעקב“³², וא"כ הול"ל „לעשות שלום בישראל“ (וכי"ב), ומהו אומר „לעשות שלום בעולם“?

(28) יונה ד, י.

(29) להעיר ממר"ן (ח"ג פמ"ט) בטעם שגירוי שין אינם בדברים בלבד או ע"י שילוחה מביתו אלא רק ע"י שטר.

(30) ה"ד.

(31) שם.

(32) ברכה לג, ד. סנהדרין גט, רע"א. רמב"ם

הל' מלכים פ"ח ה"י.

סליק מאי תנא דקא תנא סוטה. ועד"ז בגמ' ריש שבועות. ועוד. תוס' ריש ב"מ וריש ב"ב.

(25) משלי ג, יז.

(26) ראה לעיל הערה 12.

(27) כלשון הרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"ח)

„משיציאנה כו' או משתנא כו' כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין“.

סיף בשלום גופא, שיהי' גם ענין ה' "נועם"³⁴.

אבל אין זה ביאור מספיק, כי מלשון הרמב"ם "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", מוכח, דמ"ש, "שלום בעולם" אין כוונתו לפעולת ז' מצות ב"נ בב"נ, אלא לפעולת תרי"ג מצות דישאל.

ויש לומר הביאור הזה: בפעולת ה' תומ"צ יש ב' סוגים: הנהגות בדברים שבקדושה ששייכים אך ורק בבני ומעיקרא אינם עניני ה"עולם"; וענינים שבי כללות יש דוגמתם גם אצל אה"ע, אלא שבהם גופא נעשה שינוי עיקרי ע"י נתינת התורה, באופן שהתורה עושה "שלום בעולם", שבעניני ודרכי העולם נתוסף ענין השלום.³⁵

וזהו שכ' הרמב"ם, שעיקר כוונת נתינת התורה למטה, אינה (כ"כ) בשביל פעולת התומ"צ מה שהיא פועלת הת' נשאות אצל בני ומגבי' אותם למעלה מן העולם, אלא אדרבה, מה שעל ידה נפעל חידוש ותוספת "שלום" בעניני העולם גור'³⁶ ("שלום בעולם").

וענין זה הוא בהדגשה בענין "שלום בין איש לאשתו", שזהו מה שממשיך הרמב"ם בריש הל' אישות, אודות גדר אישות קודם מ"ת, דגם אז הי' גדר של אישות, שיש דרך ליצור ענין האישות, "ותהי' לו לאשה", שזה עצמו הוא ענין של "שלום", אבל בזה גופא פועלת התורה "שלום בעולם", שנתוסף בענין

לכאורה הי' אפשר לבאר זה ע"פ דברי הרמב"ם³⁷, ד"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", וכן, שב"נ שקיבל על עצמו שבע מצות ונזהר לעשותן אינו מחסידי אומות העולם אלא א"כ עושה אותן, "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה"³⁸, וא"כ פעולת התורה היא גם בב"נ, שע"י קיום ז' מצות ב"נ נעשה שלום בהם.

[ועפ"ז יש לבאר גם כפל הלשון בכתוב "דרכי" דרכי נועם וכל נתיבותי שלום": החילוק בין "דרך" ו"נתיב" הוא, דדרך היא דרך רחבה וגדולה, ואילו נתיב הוא שביל צר וקטן³⁹. ובעניננו — "דרך" קאי על תרי"ג מצוות התורה ש- ניתנו לישראל דוקא, שזהו החלק הגדול והעיקרי שבתורה, ואילו "נתיבותי" קאי על ז' מצות ב"נ, שהם רק חלק הכי קטן כ"י.

וזהו הטעם שגבי "דרכי" נקט "נועם" דוקא, וגבי "נתיבותי" אומר "שלום": פעולת התורה בב"נ היא עצם גדר השלום, משא"כ בבני, ד"כל איש ישראל גוי' כאיש אחד חברים"⁴⁰, "כל ישראל אחים"⁴¹, ישנו ענין השלום מצד עצם תכונת נפשם, ופעולת התורה היא להו-

(33) הל' מלכים שם.

(34) הל' מלכים שם הי"א.

(35) ראה אה"ת לני"ך ח"א עה"פ משלי שם (ע' תכנד), וש"נ. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' 7.

(36) ס' שופטים כ, יא. תניא אגה"ק סו"ט כב. שם סלי"א. וראה הערה הבאה.

(37) ראה פ' תצא כב, ב. יחזקאל יח, יח וכ' רד"ק. ועייג"כ תנחומא נשא א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ב. ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד ובקה"ע שם. רדב"ז להל' ממרים פ"ב ה"ד. תניא פרק לב. ס' המצות להצ"צ מצות אהבת ישראל. ובכ"מ.

(38) ראה מפרשים שהובאו באה"ת עה"פ משלי שם.

(39) ובעיקרם הם המצות שבין אדם לחבירו. ולהעיר מל' חז"ל (שבת לא, א), "זו היא כל התורה כולה", וברש"י שם (בפ"י ה"ב), "כגון גולה גנבה ניאוף ורוב המצוות".

הקדושה בפנימיות ישנה גם קודם מ"ת (היינו באור האלקי המוגבל, שלפי ערך העולמות): ועיקר חידוש התורה הוא בענין הקידושין, שהיא המשכת קדושה שלמעלה מגדרי העולם, שזו אינה בכחו של אדם מצד עצמו אלא רק בכח התורה:

אלא שלאחרי שניתן לאדם הכח להמשיך קדושה זו, הרי הנישואין הבאים אחר כך, שבהם נמשכת קדושה עליונה זו בפנימיות, הם בדרך ממילא באופן אחר לגמרי, כאופן של קביעות וקשר חזק (כנ"ל), כיון שההמשכה בפנימיות היא מקדושה זו שלמעלה מגדרי העולם⁴³.

ואדרבה: תכלית הכוונה היא לא בענין הקידושין (שהאור נשאר בכח"הב- דלה ומקיף), אלא דוקא בענין הנישואין, וכלשון הרמב"ם, "שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", שהיא המשכת ה' קדושה בעולם דוקא, שענין זה יהי' בגילוי לעת"ל, וכמרוז⁴⁴ שבעת מ"ת הי' רק ענין האירוסין, וענין הנישואין בין הקב"ה לכנסת ישראל יהיו בגאולה ה' אמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במה- רה בימינו ממש.

ה"שלום", באופן שיש בו (נוסף על "שלום") גם ענין ה"נועם", ע"י שקודם הנישואין צריך לקנות את האשה תחילה, "ואח"כ תהי' לו לאשה".

ח. ויש לבאר ענין הנ"ל בגדר קידושין ונישואין ע"פ פנימיות העינים:

ידוע שאיש ואשה, חתן וכלה, הם משל על הקב"ה וכנסת ישראל, שהקשר של ישראל לאביהם שבשמים נמשל ל- אירוסין ונישואין. והחילוק ביניהם הוא: אירוסין שהם "קידושין" – מלשון "אסר לה אכולי עלמא כהקדש"⁴⁵ – מורה על המשכת קדושה עליונה על האדם, של- מעלה מעלה מגדרי העולם, שלכן היא בהבדלה מן העולם – קדושה מלשון הב- דלה⁴⁶ – הפועלת באדם פרישות והבדלה מן העולם (איסור, שלילה)⁴⁷: משא"כ ענין הנישואין הוא, כאשר קדושה זו נמשכת בהאדם בפנימיות, עד שהאדם, גם כפי שהוא בהגבלות הגוף והעולם, נעשה כלי לקדושה זו.

וזהו שענין הנישואין כשלעצמו (היינו היחוד וההמשכה בפנימיות) אינו עיקר החידוש דמ"ת, כי התנועה דהמשכת אור

(משיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

(40) קידושין ב, ריש ע"ב.

(41) ראה תניא פמ"ז (סו, א).

(42) להעיר מהמבואר בכ"מ שקידושין הם

בח' מקיף, שלכן מקדשין בטבעת דוקא (תו"א ס"פ ריגש. ובכ"ח).

(43) להעיר מלקו"ת שמע"צ צא, א.

(44) שמור"ר ס"פ טו. נת' ע"ד החסידות בתו"א

שם. לקו"ת שה"ש מח, סע"א. ועוד.

תבא

ולכאורה נראה, שר' יוחנן מדבר ב' כללות, ובאופן כללי „גשמים נמי היינו פרנסה“, וכפרש"י „שורעים ופירות גדי- לים מהם (מגשמים) לפרנסת העולם“, וב- מערבא מפרטים יותר, ולכן מנו „פר- נסה“ כמפתח בפ"ע, דאף שבכללות הרי גשמים הם המקור לפרנסת העולם, מ"מ כיון שבפרטיות יש פרנסה שאינה ע"י גשמים (וכן לאידך, יש גשמים כאלו שאינם נוגעים לפרנסה באופן ישר, שאינם יורדין במדה ראוי¹⁶⁹ שיהיו זרעים ופירות גדילים מהם¹⁷⁰), לכן חשבי „פר- נסה“ בפ"ע.

אבל לא משמע כן מסגנון דברי הגמ' „ור' יוחנן מאי טעמא לא קא חשיב להא אמר לך כו", דפשוטות הלשון מורה שיש כאן פלוגתא והן שתי דיעות בענין זה.

ב. וי"ל בביאור סברת הפלוגתא, ב' הקדים תירוץ קושיית המפרשים¹⁷¹ על דברי ר"י „אמר לך גשמים נמי היינו פרנסה“, דר"י גופי' אמר לקמנ¹⁷² „מטר בשביל יחיד פרנסה בשביל רבים, מטר בשביל יחיד דכתיב יפתח ה' לך את

א. „אמרי רבי יוחנן: ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח ואילו הן מפתח של גשמים ומפתח של חי' ומפתח של תחיית המתים מפתח של גשמים ד- כתיבי יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו כו' במע- רבא אמרי אף מפתח של פרנסה דכתיבי פותח את ידיך וגו' ור' יוחנן מאי טעמא לא קא חשיב להא אמר לך גשמים נמי היינו פרנסה“.

(1) תענית ב, סע"א ואילך. ובשנינויים — בדב"ר פרשתנו פ"ז, ו. ב"ר פ"ג, ד. מדרש תהלים עח (קרב לחלתו). תרגום ירושלמי וצא ל, כב.

(2) בדב"ר ובמדרש תהלים בשם (ר' נחמי' או) ר' יונתן (ובב"ר „ר' תנחומא בשם ר' ביבי“). וראה לקמן בפנים סעיף ו ובהערה 36.

(3) כ"ה סדרן בגמרא לפנינו. אבל בע"י (ובג"י הב"ח בגמ') חי' גשמים ותחיית המתים (וכ"ה בסנ' הדרין ק"ג, סע"א). כסדרן ב(הראיות מ)הכתובים (ראה דק"ס תענית שם). בדב"ר פרשתנו: תחא"מ עקרות וגשמים. במדרש תהלים: רחם (חי') תחא"מ וגשמים. בב"ר: קבורה (תחא"מ) גשמים ורחם. וב' תרגום ירושלמי שם מטרא פרנסה קבריא עקרתא. וראה יפ"ת השלם לב"ר שם ד"ה מפתח של קבורה. ואכ"מ.

(4) פרשתנו כח, יב.

(5) בשאר מדרשים הנ"ל הערה 1 ליתא, מלבד בב"ר שם שאי' „וי"א אף מפתח של פרנסה שנא' פותח כו", ועד"ז בתרגום ירושלמי שם (ראה הערה 17).

(6) תהלים קמה, טז.

(7) כ"ה גי' הע"י, והגי' בפרש"י וב"ח כאן.

(*) ראה מהר"ץ חיות סוף מס' תענית: שם הגזולים להחיד"א מערכת גדולים ערך דש"י קרויב לסופו — אם הפירוש לתענית הוא לרש"י.

(8) תענית שם ד"ה גשמים — בע"י ובגירסת הב"ח.

(9) ראה לקושי' חכ"ד ע' 169. ושם שזוהו חילוק כללי בין שיטת הירושלמי והבבלי. ואכ"מ.

(10) ראה תענית יח, יב ואילך (במשנה). יט, ב. כג, א. ועוד.

(11) ואפשר להיות גם „פעמים שאינו מתבקש“ (שם ד, א. וראה שם יט, א) (במשנה). ועוד.

(12) פרשת דרכים דרוש כא. גבורת ארי לתע- נית כאן.

(13) תענית ט, א.